

VERFSLAG SEMINAR CRISISBEHEERSING IN HET ONDERWIJS

GEMEENTEN AMSTELVEEN EN AALSMEER WOENSDAG 17 APRIL 2019

Op woensdag 17 april jl. waren ruim veertig vertegenwoordigers van scholen, politie en brandweer bijeen in wijkcentrum de Bolder in Amstelveen voor een seminar over crisisbeheersing in het onderwijs. Initiatiefnemers waren **Frank van Rijn** en **Niels Westerveld**, beiden werkzaam als adviseur crisisbeheersing/OOV bij de gemeente Amstelveen/Aalsmeer.

Na een introductie door voorzitter **Gert-Jan Ludden**, werd de eerste presentatie verzorgd door de burgemeester van Amstelveen, de heer **Bas Eenhoorn**. Dhr. Eenhoorn was burgemeester in Alphen aan de Rijn toen op 9 april 2011 het verschrikkelijke schietdrama plaatsvond in Winkelcentrum de Ridderhof. Uit zijn ervaringen bleek dat voorbereiding op een ramp of crisis erg belangrijk is, maar dat het in de 'warme fase' voornamelijk gaat om leiderschap, (crisis)communicatie en intuïtief handelen. Een ingrijpende gebeurtenis die de burgemeester ook persoonlijk raakte. Nog steeds als hij over dit onderwerp praat voelt hij weer de emoties naar boven komen. Bas Eenhoorn gaf aan dat het tijdsgewricht aanzienlijk is veranderd. Vroeger had de burgemeester per definitie gezag, maar tegenwoordig is dat totaal anders. Nu moet je gezag zien te winnen door adequaat en professioneel optreden. Crisisbeheersing zoals in Alphen is 'topsport' zo typeerde hij. Iedereen was bereid te komen en de bereidheid bij allen was uitermate groot om de crisis tot een goed einde te brengen. Als belangrijke leerpunten noemde de burgemeester: wees als verantwoordelijk bestuurder het 'gezicht van de ramp', doe als bestuurder aan betekenisgeving, zorg dat de verhoudingen met de gemeenteraad en het OM goed zijn, wees empathisch in je optreden en zorg heel goed voor de direct getroffen en van de ramp en regel de nazorg goed. Op de vraag van een van de deelnemers wie er voor de burgemeester zorgt tijdens en na de crisis was het antwoord dat dit veelal geschiedt door de mensen in de directe omgeving, het BOT-team of professionele hulpverleners. Alle deelnemers kregen van de burgemeester het boekje 'Drie Minuten' uitgereikt waarin de burgemeester zijn persoonlijke verhaal over Alphen aan de Rijn heeft opgetekend.

De tweede presentatie werd gegeven door **Luuk Steenwelle** (crisismanager gemeente Amsterdam) en **Niels Westerveld** (adviseur crisisbeheersing gemeente Aalsmeer/Amstelveen). In dit verhaal ging het over de veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland en wat deze regio voor de onderwijsinstellingen kan betekenen. De veiligheidsregio is een samenwerkingsverband waarin gemeenten, de brandweer en de geneeskundige hulpverlening zijn ondergebracht en die in nauwe samenwerking met politie en andere veiligheidsdiensten invulling geven aan rampenbestrijding en crisisbeheersing. Scholen zijn beperkt kwetsbare objecten en de veiligheidsregio kan ondersteunen in de preparatiefase (koude fase). Tijdens een crisis (warme fase) zijn er verschillende opschalingsfasen, waarbij het belangrijk is dat de school een liaison beschikbaar heeft. In GRIP 1 is er een commando plaats incident (een Copi) bij de school. Dat is een uitschuifbare brandweer containerwagen. In GRIP 2 is er sprake van een Regionaal Operationeel Team waarbij meer operationele capaciteit beschikbaar komt. In GRIP 3 is er sprake van een Gemeentelijk Beleidsteam dat vanuit het stadhuis in Amsterdam opereert. In GRIP 4 is er een regionaal beleidsteam verantwoordelijk voor de leiding en coördinatie van de ramp of crisis. Ook gingen Luuk en Niels nog even in op de gezagsverhoudingen binnen de 'driehoek'. De burgemeester, de hoofdofficier van justitie en de politiecommissaris. Een vorm van collegiaal bestuur. In de presentatie werd duidelijk dat crisisbeheersing gaat over kennis en kennissen. Zorg dat je planvorming goed op orde is. Probeer aandacht te besteden aan opleiding, training en oefenen van de mensen die een functie vervullen in de crisisorganisatie van de school. En tot slot zorg ervoor dat

je een goede checklist heb met namen en telefoonnummers van externe veiligheidspartners die je in geval van nood snel kunt bereiken.

Na een korte pauze werd de volgende presentatie gegeven door **Ronald Nagtegaal**, directeur van de Kerckeboschschool in Zeist, waar in mei 2013 de twee broertjes Ruben en Julian door hun vader zijn vermoord. “Ineens stond ik met microfoons voor mijn neus. Ik was helemaal niet voorbereid op wat er gebeurt als twee leerlingen worden vermoord. Ik had geen opleiding en geen ervaring op dit vlak.” Zo begint Ronald Nagtegaal zijn indrukwekkende verhaal over wat er op zijn school afkwam. “Het enige wat ik had was levenswijsheid”. Nagtegaal werd geconfronteerd met de nationale impact van dit drama. Zo ontstond er bij mensen de behoefte om een stille tocht te houden en die te starten bij zijn school. “Er is niks mis met een stille tocht, maar eigenlijk wilden we dit niet. We wilden onze kinderen zoveel mogelijk rust geven. Uiteindelijk hebben we een landelijke oproep gedaan om op zondagavond 26 mei 2013 een kaarsje te branden voor het raam, als ritueel om uiting te geven aan het verdriet dat iedereen in Nederland voelt. Door deze oproep is er geen stille tocht gekomen.” De schooldirecteur geeft eerlijk toe dat hij in eerste instantie niet zoveel op had met rituelen. Maar door deze crisis is hij rituelen gaan waarderen als dragers van verdriet.

De school staat goed bekend in de buurt. Er is open communicatie. We hadden en hebben warme contacten met de ouders. Dat heeft ons enorm geholpen. Richting media koos hij bewust voor een coöperatieve houding. Ze doen hun werk en hij wil ze daarbij helpen. “Benader je ze als vijand, dan zullen ze zich ook zo gedragen.” Het is voor Nagtegaal een verrassing om te zien met hoeveel instanties hij te maken krijgt. En wie er allemaal hulp wil bieden. “Heb het lef instanties bij je vandaan te houden. Lang niet iedereen is nodig. Daarnaast moet je goed kijken waar de leerlingen bij gebaat zijn. Zo hebben wij het traumateam van het Wilhelmina Kinderziekenhuis ingeschakeld, in plaats van Slachtofferhulp.” Om deze onaangename verrassing een volgende keer te voorkomen, heeft hij sociale netwerkkarten gemaakt. Daarop staan organisaties die hulp kunnen bieden bij een crisis. Schooldirecteur Nagtegaal adviseert collega-directeuren om het speelveld klein te houden. “Ik had het gevoel dat ik voor mijn leerlingen moest zorgen. Maar ik moest hen mentaal loslaten. Als directeur hoor ik er te zijn voor mijn personeel. En daarmee zorg ik het beste voor de kinderen. Je kunt niet alles doen en je moet jezelf niet voorbijlopen. Daar heeft niemand wat aan.” Hij is dan ook dankbaar dat het bestuur geen druk op hem legde. “De voorzitter zei tegen me: ‘Ronald, wij gaan alleen maar in de weg lopen. Haal ons erbij zodra je denkt dat we wat voor je kunnen betekenen’. Dat verkleinde mijn speelveld, en dat heb ik als heel positief ervaren.”

De volgende bijdrage werd geleverd door **Ine Spee**, als onderwijs- en crisisdeskundige verbonden aan het Instituut voor Psychotrauma en de stichting School en Veiligheid. Volgens **Ine Spee** hebben scholen te maken met twee typen crises: crises die de school raken (zoals het neerstorten van de MH17) en crises op school (zoals de moord op de 8-jarige Jesse Dingemans op een basisschool in Hoogerheide in december 2006). Toch moeten scholen zich volgens Spee niet laten meeslepen door de waan van de dag. “Veel scholen maken geen crisis mee.” Met als gevaar dat de voorbereiding op crises geen prioriteit heeft. Toch is het belangrijk dat scholen zorgen voor een goede en tijdige signalering. “Want niet alle crises komen uit de lucht vallen.” En dat scholen voldoende maatregelen treffen om de gevolgen van een crisis – mocht die zich toch voordoen – zoveel mogelijk te beperken. Bepalen wie in het crisisteam zit, is onderdeel van een goede voorbereiding. Evenals het oefenen van scenario’s. “Oefen liefst met lokale partners als politie, GGD en gemeente en deel de leerpunten uit de oefening met alle betrokkenen.” Het verdient aanbeveling vooraf kringen van betrokkenheid en een mediastrategie te bepalen, zodat de onderwijsinstelling zelf grip houdt op de berichtgeving. Een schoolleider moet tijdens een crisis vooral niet handelen vanuit emotie en adrenaline en vanuit zijn

eigen referentiekader. “Doe geen uitspraken over dingen waar je geen verstand van hebt.” Het is heel belangrijk om aandacht te besteden aan de nazorg, omdat dit vaak nog jaren kan aanhouden. Tot slot wijst Ine nog op de calamiteitenwaaier die via de website van de stichting school en veiligheid kan worden gedownload.

De laatste presentatie werd gehouden door **Kees van der Zweep**. Hij was interim directeur op het Corbulo College in Voorburg, waar een dramatische gebeurtenis plaatsvond.

“Op 10 oktober 2014 rond 13.10 uur stormt de 15-jarige Wesley hevig bloedend het Corbulo College in Voorburg binnen. ‘Ik bloed. Anthony heeft me gestoken.’ De conciërge en een administratief medewerker vangen de jongen op en reanimeren hem. Wesley overlijdt en de school wordt plaats delict. Er komen witte pakken en de school wordt overgenomen.” Het is stil in de zaal als **Kees van der Zweep** zijn verhaal begint. “Alle leerlingen worden naar huis gestuurd. De media zijn eerder aanwezig dan de traumahelikopter.” Het in allerijl samengekomen crisisteam besluit dat Van der Zweep als woordvoerder zal optreden. Samen met een communicatiedeskundige bereidt hij een verhaallijn voor. In de media verschijnen allerlei berichten, de meeste onjuist. “Het is moeilijk om je dan niet te gaan verdedigen, maar aan je verhaallijn vast te houden.”

Het contact met de ouders van zowel Wesley als Anthony verloopt moeizaam. Van der Zweep vindt ook dat hij tekortgeschoten is in de zorg voor zijn collega’s. “Sommige collega’s melden zich wel. Maar de stille doorzetter vergeet je. En nog steeds hebben mensen er last van.”

Na een periode van rouw herstelt de school zich. Het tweede rouwmoment komt in januari 2015 bij de open dagen voor nieuwe leerlingen. “Op de open dag kwam niemand. En bij aanvang van het nieuwe schooljaar hadden we geen 75 aanmeldingen, maar slechts 17 leerlingen die nergens anders terecht konden.” Een derde rouwmoment volgt in april als vanwege het verminderd leerlingenaantal ook zeven collega’s ontslagen moeten worden.

Toch heeft het incident de school ook nieuwe kansen geboden. “Voor de zomervakantie stonden we voor de keuze: stoppen of knallen. We hebben gekozen voor het laatste en het roer radicaal omgegooid met een mooie, nieuwe school als resultaat. Maar wel nog steeds onder de naam Corbulo College.”

Rond 16.15 uur wordt het seminar afgesloten. De voorzitter constateert dat deze middag goed heeft bijgedragen aan de bewustwording rond dit thema. Samenvattend stelt hij dat het belangrijk is als school een integraal crisisplan te hebben met daarin aandacht voor de volgende thema’s: een visie op crisisbeheersing, een risicoanalyse, de alarmeringsprocedure, criteria voor op- en afschaling, leiding en coördinatie, informatievoorziening, crisiscommunicatie, nazorg en een overzicht van veiligheidspartners met telefoonnummers en mailadressen. De voorzitter dank alle sprekers voor hun inbreng, dankt de gemeenten Amstelveen en Aalsmeer en de samenwerkingsverbanden PO en VO voor hun initiatief voor de organisatie van deze dag. Tenslotte dank aan alle aanwezigen voor hun actieve inbreng gedurende de middag. Wanneer er vragen resteren of vervolgvragen wenselijk zijn, dan kan men altijd contact opnemen met de adviseurs Frank van Rijn of Niels Westerveld. De voorzitter wenst allen een veilige thuisreis en bijzonder fijne Paasdagen in het vooruitzicht.